

19.04.2016

Прес-конференція «Ні – руйнації науки!» в інформаційному агентстві «УНІАН»

18 квітня 2016 р. – напередодні сьогоднішньої загальноакадемічної акції протесту, – в інформаційному агентстві «УНІАН» відбулася прес-конференція профспілки працівників НАН України під назвою «Ні – руйнації науки!», присвячена проблемі значного щорічного бюджетного недофінансування вітчизняної наукової сфери ([Національна академія наук України](#)).

Участь у заході взяли віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України академік А. Загородній, голова профспілки працівників НАН України кандидат філософських наук А. Широков, віце-президент Національної академії медичних наук (НАМН) України академік НАН України Ю. Кундієв, голова Київської міської організації профспілки працівників НАН України В. Столяров і старший науковий співробітник Інституту металофізики імені Г. В. Курдюмова НАН України кандидат фізико-математичних наук Т. Владімірова.

Розпочинаючи прес-конференцію, голова профспілки працівників НАН України кандидат філософських наук А. Широков зазначив, що розглядає нинішній стан бюджетного фінансового забезпечення наукової сфери як її фактичний геноцид. На підтвердження своїх слів він навів конкретні цифри. Зокрема, як підкреслив А. Широков, усі видатки загального фонду державного бюджету на 2016 р. зросли – порівняно з попереднім роком – на 14,2 %, тоді як витрати на науку в Україні (насамперед на діяльність Національної академії наук і національних галузевих академій наук), навпаки, демонструють стійку тенденцію до скорочення і є меншими від минулорічних аж на 19 %. Негативні наслідки такої непродуманої державної політики у сфері науки не забарилися, – підкреслив доповідач. Так, у більшості інститутів НАН України запроваджено режим неповного робочого часу, працівники наукових установ академії беруть вимушені відпустки без збереження заробітної платні та, врешті-решт, ризикують опинитися за межею бідності. Адже через суттєве недофінансування, яке для НАН України становило у 2016 р. майже 20 %, установам бракує коштів навіть на здійснення виплати заробітної платні своїм працівникам і оплати комунальних послуг, що суттєво подорожчали. Зважаючи на це, посилюється відтік висококваліфікованих кадрів, у тому числі талановитої наукової молоді. І якщо кількість науковців у світі, за підрахунками ЮНЕСКО,

впродовж останніх п'яти років зросла загалом на 20 %, то чисельність співробітників Національної академії наук України зменшилася – порівняно з 1991 р. – утричі (тільки за минулий рік – на 2830 осіб, серед яких 96 кандидатів і 511 докторів наук). А за кількістю науковців на тисячу зайнятого населення наша країна вдвічі поступається країнам – членам Європейського Союзу. І це – цілком логічно, оскільки у цивілізованих країнах наука є одним із безумовних державних пріоритетів і фінансується в обсязі не менше 3 % ВВП, тоді як в Україні це, фактично, 0,2 %. Такий показник є безпрецедентно низьким і, за умови його збереження на нинішньому рівні, неминуче спричинить незворотні руйнівні процеси в галузі. На цьому, як нагадав А. Широков, у грудні минулого року акцентував у своєму листі до Президента України, Голови Верховної Ради України та Прем'єр-міністра України президент Європейської асоціації академії природничих і гуманітарних наук (ALLEA) Г. Шток, який зазначив: «... Розбудова наукової системи потребує багатьох років, аби вона досягла переваги у ключових сферах і стала одним із шанованих членів міжнародної наукової спільноти. Однак вистачає лише кількох заходів та драматичних скорочень в науковій системі будь-якої країни, аби знищити ці осередки найвищого наукового рівня» (повний текст листа розміщено за посиланням: <http://g.ua/NPt1>). Про реальну загрозу втрати наукових традицій і наукових шкіл, яка може виявитися для України непоправною, ішлося також у рішенні Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти – за підсумками засідання, що відбулося 17 лютого поточного року (докладніше про це: <http://g.ua/NPtа>). Згідно з рішенням згаданого парламентського комітету, Кабінетові Міністрів України (і, зокрема, Міністерству фінансів України), а також Комітету Верховної Ради України з питань бюджету рекомендовано подати на розгляд парламенту пропозиції щодо внесення змін у відповідні статті Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» – з метою збільшення видатків на науку (наприклад, НАН України бракує щонайменше 725 млн грн).

За словами А. Широкова, попри численні акції протесту, до яких учені змушені були вдатися минулого року, Уряд не дослухався до вимог наукової громадськості і не переглянув своєї позиції в питанні фінансування вітчизняної наукової галузі. Водночас, видатки на діяльність силових структур, підкреслив доповідач, було впродовж останніх 5 років суттєво збільшено: для Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України цей показник становив відповідно 240, 164 і 506 %. Для порівняння: фінансування діяльності НАН України за

той самий період зросло лише на 11 %. Варто також враховувати, що індекс інфляції за останні 5 років сягнув 214 %.

Крім того, державна політика у науковій сфері здійснюється з недотриманням норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Ст. 36 цього закону передбачає, зокрема, що посадовий оклад молодшого наукового співробітника має бути не нижчим від подвійної заробітної платні по промисловості в середньому по Україні. У статті 48 того ж закону закріплено фінансування вітчизняної науки в обсязі 1,7 % ВВП. І хоча остаточне досягнення цих показників заплановано не раніше 1 січня 2020 р., на даний час не вживається жодних заходів для поступового просування у бік збільшення державних видатків на наукову сферу, – констатував А. Широков.

Зважаючи на вкрай важкий стан вітчизняної науки, 30 березня 2016 р. президія Центрального комітету профспілки працівників НАН України ухвалила рішення про проведення загальноакадемічної акції протесту в Києві 19 квітня – із пікетуванням будівель уряду й парламенту та висунуттям вимог до органів влади щодо негайного перегляду державної політики в цій галузі (докладніше дізнавайтесь за адресою: <http://g.ua/NvKp>).

Насамкінець А. Широков підкреслив, що країна без науки не має майбутнього та процитував вислів одного з американських президентів – Р. Рейгана, який свого часу сказав: «США не тому виділяють великі кошти на науку, що є багатою країною, а тому є багатою країною, що виділяють великі кошти на науку».

Продовжив прес-конференцію віце-президент НАМН України академік НАН України Ю. Кундієв. У своєму виступі він розповів про наукові досягнення фахівців інститутів НАМН України, які, так само, як і вчені НАН України, продовжують працювати й одержувати вагомі дослідницькі результати – попри те, що їм доводиться робити це в умовах недостатнього фінансового забезпечення, падіння престижу фаху, а також відчутного браку необхідного новітнього обладнання. Вчені-медики, наприклад, активно розвивають такий нині надзвичайно важливий напрям, як психофізіологічна реабілітація військовослужбовців, які повернулися із зони проведення АТО. До того ж фахівці інститутів НАМН України здійснюють дослідження в галузі серцево-судинної хірургії (ідеться насамперед про артеріально-корональне шунтування) та лікування онкозахворювань (зокрема, раку щитоподібної залози). За багатьма напрямками роботи українські вчені не лише не поступаються своїм зарубіжним колегам, а й перевершують їх і охоче діляться набутим досвідом. Таким чином, на думку академіка Ю. Кундієва, економічна криза та події на сході нашої країни не є

достатньою підставою для того, щоб і надалі продовжувати фінансування науки за залишковим принципом. Неприпустимо заощаджувати на тому, що може врятувати нашу державу від деградації й зубожіння, – вважає вчений.

Віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України академік А. Загородній розповів про те, як катастрофічна ситуація в українській науці загалом позначається на діяльності окремих інститутів академії. За його словами, впродовж останніх 5 років кількість наукових працівників НАН України скоротилася з 21 до 17 тис. осіб. До того ж, відповідно до вимог Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік», академія зобов'язана провести оптимізацію своїх установ – у тому числі й шляхом скорочення співробітників. Так, в одному лише Інституті теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України за останні кілька місяців було скорочено понад 20 осіб і планується скоротити майже стільки ж. Однак подальше зменшення чисельності працівників, стверджує академік А. Загородній, унеможливить одержання наукових результатів високого рівня та поповнення кадрового потенціалу академії талановитою молоддю. Це означає, що наукові традиції буде перервано та втрачено за досить короткий час – 1–2 роки. А формування наукової школи потребує іноді десятиліть активної роботи. Академік А. Загородній також підкреслив, що в нашій державі тільки вчені установ НАН України можуть дослідити важливі фундаментальні проблеми, зокрема питання світобудови (на кшталт еволюції Всесвіту, темної матерії й темної енергії), а також здійснити фахове наукове супроводження базових галузей промисловості. Фахівці академії, наприклад, брали активну участь у роботах з подовження ресурсу експлуатації енергоблоків українських атомних електростанцій. Економічний ефект від цих робіт щороку обчислюється десятками мільярдів гривень, а внесок учених НАН України у досягнення такого результату становив, за оцінками НАЕК «Енергоатом», щонайменше 50 %. Серед здійснюваних в академії досліджень – і оцінювання залишкового ресурсу конструкцій на потенційно небезпечних об'єктах, і виведення нових високоврожайних сортів пшениці, й різноманітні експертні висновки найвищого рівня. Наостанок академік А. Загородній акцентував на основних напрямках і перспективах міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва академії, а також розповів про апробовувану наразі Методику оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України (докладніше шукайте за посиланням: <http://g.ua/NPtC>) й низку новацій, які містить нова редакція Статуту НАН України, ухвалена під час сесії Загальних зборів академії 14 квітня 2016 р. (детальніше про це читайте в одному з попередніх матеріалів: <http://g.ua/NPtM>).

Старший науковий співробітник Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України кандидат фізико-математичних наук Т. Владімірова зупинилася на проблемах режиму неповного робочого часу, запровадженого в багатьох інститутах академії, а також оновлення матеріально-технічної бази наукових установ і впливу молодих дослідників в інші сфери діяльності й за кордон. Вона, однак, підкреслила, що попри це фахівці її інституту все ще створюють чимало вагомих розробок на основі металів і сплавів (у тому числі й для потреб літакобудування), та розповіла про технологію ультразвукової ударної обробки поверхні металевих виробів (більше про це: <http://g.ua/NPtD>)

На завершення прес-конференції голова профспілки працівників НАН України кандидат філософських наук А. Широков і голова Київської міської організації профспілки працівників НАН України В. Столяров запросили представників засобів масової інформації відвідати та висвітлити загальноакадемічну акцію протесту 19 квітня 2016 р.